

ona naših ljudi. V svoje mračne svrhe, za svojo ofenzivno borbo trošijo Italijani s tistim oduševljenjem, s katerim bi morali mi trošiti za svojo defenzivno borbo. Samo mesto Trst je nabralo lansko leto za njihovo Lego okoli 250 tisoč kron, do čim je naša Družba dobila iz vseh hrvaških pokrajin komaj okoli 155 tisoč! — Kar delajo Italijani v svoje politične svrhe, o tem molče modro. Na vsak način morajo biti dotične vsote ogromne. — Dal Bog, da bi taka italijanska darežljivost vplivala na naše imoviteje ljudi, da bi položili obilen dar domovini na oltar potom naših narodnih društev v tej izpostavljeni istrski deželi, med katerimi društvi se nahaja tudi naše Politično društvo, ki prav sedaj v očigled volitvam potrebuje nujno obilne pomoči ne za kako objestno strankarsko borbo, ampak za prepotrebno borbo za narodni obstanek, za najidealnejše svrhe, ki si jih je možno misliti. — Resnici na čast se mora priznati, da je italijanstvo Istre denarno bolj situirano, nego pa naš narod, ali temu treba iskati vzroka v prošlosti, ko je ves denar, vsa moč bila osredotočena v rokah Italijanov, a naš narod jim je bil brezpraven suženj. — V zadnji čas so nastale tudi težke denarne krize med našim narodom in po vsej monarhiji sploh, a te krize so provzročene največ po »modri« balkanski politiki, ki jo vodijo naši državniki na Dunaju na začudenje vse civilizirane Evrope, oni politiki, ki stanejo davkoplačevalce monarhije nešteto milijonov in silnih drugih neizračunljivih škod v trgovskem pogledu. In to vse za ljubav divje dežele, ki jo hočejo po sili prikazati kakor neodvisno državo, slavne Albanije, oziroma iz mržnje proti zmagonosnim maščevalcem Kosova.

IVAN KELC:

Slovanstvo in njegova bodočnost s posebnim ozirom na šolstvo.

Dandanašnji, ko je svet prepreden z železnicami in parobrodi in ko ljudje že letajo v zraku hitreje od ptic ter nam je vsak najoddaljenejši kraj pomaknjen v našo bližino, je treba vsakemu človeku — ako noče zaostati in ako noče biti duševno in tedaj tudi gmotno poteptan — mnogo več raznih znanosti nego v prejšnjih časih, ko je bil svet znan posameznikom samo nekaj kilometrov naokrog. Tudi potrebe so postale povsem drugačne. Rodna gruda ne hrani več dostojno in zadovoljivo svojega lastnika in izčrpljevalca, želi si po večjem in boljem, hrepeni zaradi tega med svet, med tuje ljudi, v popolnoma tuje kraje po besedah pokojnega prof. Erjavca, češ, ako želiš bogastva, se podaj v tuje kraje, na prekmorske otoke. — Akoravno marsikoga vara tuji svet glede zaželenih nad, je vendar postalo teženje in hrepenenje — podajati se v tuje kraje s trebuhom za kruhom — skoraj splošno, saj mu je najoddaljenejši kraj postavljen čisto blizu, misleč, da ga tam vendar dohiti tako vroče zaželeno srečo. Posebno med nami Slovenci — posebno na Kranjskem — postaja to nečuvno hrepenenje po dozdnevni sreči v tujini že skoraj usodepolno za narodov obstanek, ako se kmalu v tem oziru ne obrne na boljše. Kultura na nizki stopnji, domača gruda — domnevno — izčrpana, domač svet preobljuden, mnogo ust in malo kruha, hajdi tedaj med tuji svet, med tuje brezsrčne ljudi iskat si izboljšanja siromašnega stanja! Koliko nadejnih eksistenc pogine v tujini, a mnogim se obrne tudi v tujini njihov brezupni položaj na boljše, in le takšni zgledi vlečejo.

Iz 9. stoletja in bil last raznih grofov, Peter Savojski ga je dal popraviti, in v tistem slogu se nam kaže še danes. L. 1803. je služil za jetnišnico, pozneje za arzenal, sedaj je last dežele, in posebno društvo skrbi za ohranitev starega spomenika.

Stopimo najprej v straznico, kjer še stoji staro ognjišče! Dalej pridemo v dvorano za grajsko moštvo, nato v celico in mimo vislic v velik obokan, z močnimi stebri podprt prostor — v ječo. Groza nas obide na tem prostoru. Zidovje masivno, desna stena — žive skale! Tukaj je moral marsikateri govornik prebiti kazen zaradi svobodnega govora.

Montreux.

to je zemski raj, prava Nizza v Švici. Tu je vedna pomlad — zime ne poznajo. Mesto sicer ni nič drugega, kot kup hotelov, toda v tako lepem slogu, da se prekrasno ujema z lepoto prirode. Ni čuda, da je tudi naša cesarica semkaj prav rada zahajala. Na desni spodaj višnjevo jezero, po bregovih same gorice, ki dajejo izbornu kapljico, in daleč pred nami sneženi vrhovi. Okoli nas vse v zelenju in cvetih; celo ob cesti se ovijajo rože.

Po tritretturnem hodu, vedno ob bregu, smo prišli do grada »Chillon«, čigar močno obzidje nas je mikalo, ogledati si ga natančneje. Ko smo plačali 50 stotink, smo dobili vstopnico, na kateri je bil načrt grada in obenem tudi kažipot. Grad je

Po preteklih groznih dogodkih na Balkanu bodo postale v doglednem času tudi tamkaj razmere drugačne, in sicer boljše in to v kulturnem in gospodarskem oziru, kar ne bo samo za druge Jugoslovane, nego še posebno za naš slovenski narod postalo vevlačnega pomena tako posameznikom, kakor vsemu Jugoslovanstvu. Pravočasno je treba preproste ljudi pripraviti na to v duševnem oziru. Tedaj na jug naj bodo v prihodnje obrnjene naše oči, na jug naj teži vse naše delovanje, da nas nepripravljenih ne prehiti zopet v omotnem oziru sovražnik, kakor se nam je to zgodilo duševno negodnim že neštokrat. Jugoslovanska zemlja je še neizčrpana, pregojena s preogromno množino človeške krvi, ta bo redila svojega obdelovalca dostojno in lahko zadovoljivo — posebno ker je slabo obljudena — še stoletja in stoletja. Ako bo potem dotičnik zaradi svojega napora postal zadovoljen na obdelavani grudi, jo bo vzljudil, srce mu ne bo postalo polno iskrene ljubavi do svoje zemlje rediteljice, nego tudi do vsega sorodnega mu naroda in premilega mu materinega jezika. Njegovo zadovoljivo delo ne bo postalo netivo za vzgojo srčne ljubezni ne samo do sebe in svojcev, nego do vsega rodu. Zadovoljnost je najblažja sreča na svetu.

Proč tedaj že enkrat s hrepenečimi pogledi na mirzi sever, kjer je zemlja — naša mati — izčrpana raznih prirodnih in preobljudena in kjer delajo v obrtnih lah z golj stroji — živi kakor neživi — kot brezsrčni avtomati. V takih razmerah se ne vzgaja ljubezni, in kjer ni ljubezni, ni veselja in zadovoljnosti, in brez teh je vsako delo brezuspešno.

Preden se podamo v kak tuj kraj — ako je v resnici potrebno — s trebuhom za kruhom, nam je treba se kolikor mogoče seznaniti temeljito z razmerami dotičnega kraja, šegami in navadami ondotnega ljudstva, posebno pa se priučiti njegovemu jeziku. Čimbolj bo kateri verziran v vsem, kar imajo in nimajo v dotičnih krajih, tem lažje bo izhajal, tembolj napredoval v vsakem oziru. Gotova resnica je, čim lažje je delo, tem večji je zaslužek, samo treba se je k temu potruditi pravočasno. Slovenec, bistra glavica, se menda prilagodi med vsemi narodi najhitreje tuštvu, tako glede šeg in navad, kakor glede tujega jezika, ki ga začne takoj posnemati in rabiti, ako že ne drugače, vsaj v naglaševanju. A poleg vse svoje bistroumnosti in prilagoditve ostaja Slovenec zaradi svoje dobro poznane pridnosti skoraj vedno najdalje časa v tujini pri nizkem, hlapčevskem delu, pri napornem delu, a slabem zaslužku razmeroma z oholim tujcem, ki mu zapoveduje in reže boren kruhek za mnogokrat prenaporno delo, in to stori tujčeva višja in temeljiteja, vsestranska naobraznost. A Slovenec ni sam kriv, da nima niti doma, niti v tujini lastne, krepke volje, da nima pravega pojma do skupnega delovanja, da je brez vsake samostalnosti v mišljenju in dejanju ter mu skoraj popolnoma manjka duha do višjih podjetnosti. Razmere so bile in so še, žal, ki ga tišče duševno k tlom, da še ostaja zaradi svoje nizke naobrazbe poslušen kot kužek pod klopjo. Samo delaj, pa molči, to bi naj veljalo vedno za ubogega Slovenca, za ukazovanje in gospodstvo je že drugih dovolj, da preveč. »Dajte mi v roke šolo in upam si gubati ves svet«, je dejal pri vsaki dani mu priliki blagopokojni Božidar Rajč. Dajte Slovencem šolam, ki bodo odgovarjale njihovemu duhu in zdravim pedagoškim načelom, in sicer zadostno število šol od najnižjih do najvišjih, jim vzraste pogum, krepil in očvrstil se bo njihov ponos, zbudilo se složno delovanje in oživila blago-

hoteča podjetnost in videlo se bo kmalu, kako hitro bodo nehali biti — podlaga tujčevi peti. Dokler se razvoj Slovencev, ki si ga oskrbijo in oskrbujejo sami s podvojenimi davki, ovira od raznih strani na vsakojake načine, ni čuda, da se ne more sveži duh Slovencev pravilno ojačiti, da bi pohitel do vrhunca njihove duševne in gmotne samostalnosti! — Kakor hitro bo Slovenec naobrazen pravilno in temeljito v svojem narodnem duhu in milem mu jeziku, bo spoznal takoj, da ni samo rosna kaplja na gibajočem se listu, nego da je mogočna in krepka veja na velikanskem deblu slovanskega drevesa. Uvidel bo, da res »največ sveta otrokom sliši Slave«, kakor je pel naš Prešeren, ponos njegov se vzdigne do nebesnih višin in okrepljen duh bo neuklonjeno deloval za vse dobro sebi in vsakemu bližnjiku. Duh je, ki oživlja, a treba mu je primerne hrane, zadostnega krepila! Slovenec, priučivši se temeljito svojemu materinemu jeziku, bo imel v doglednem času odprt ves svet od sinje Adrije do Tihega morja, od Črnega do Severnega, in to je ogromen prostor, toliko nima skupno noben narod vsega sveta v svoji lasti, kakor edinole slovenski. V tem brezmejnem prostoru bo imelo Slovanstvo dovolj primerne dela, pa tudi jela, kakor hitro se sedaj še obstoječe za razvoj Slovanstva neugodne razmere izpremenijo na boljše. Slovincem se potem ne bo treba baviti s tujimi, neznanimi jeziki, akoravno se dandanes preveč hrepene po tujinstvu, baviti bo se jim s sorodnimi slovanskimi jeziki, kar jim bo razmeroma lahko. Ta trud bi bil Slovincem jako olajšan, ako bi imeli zadostno število svojih narodnih šol, urejenih v njihovem duhu in po pravih, zdravih, pedagoških načelih. Ker pri nas takih šolskih razmer ni pričakovati vsaj v doglednem času, je zopet — kakor vselej in povsod — naš pionirjev naobrazbe sveta dolžnost, da posežemo krepko z združenimi močmi v to zadevo ter dvignemo sčasoma vsaj maso ljudstva iz duševnega mrtvila k teženju po boljši bodočnosti, k hrepenenju in delovanju po vsestranskem napredku. Posebno mladi tovariši in tovarišice, ki imate še pred saboj dolgo pot sicer trudapolnega, a hvaležnega posla za narodov blagobit, poprimite se ognjeno vevlačnega posla, da bo med prostimi masami ljudstva zavladala navdušljiva samozavest, iskren narodni ponos ter duševna in gmotna samostalnost. Poučujmo narodovo mladino do klenega zrna millega nam materinega jezika, širimo njen jezikovni obzor, nadaljujmo ga v koncentričnih krogih vedno boljbolj do spoznavanja sorodnih nam slovanskih jezikov! Profesor dr. Fr. Ilešič nam je nudil v tem oziru že marsikak vzor in migljaj in podal obenem priliko do priučitja srbo-hrvaškega jezika v »Slovenski Matici«. Ne zamudimo te lepe prilike glede razširjenja svoje naobrazbe, posebno mladina naj se prav krepko in vestno poprime priučitja najprej jugoslovanskih in potem drugih slovanskih jezikov in pisave v cirilici, ki se je poslužuje v svojem poslovanju pretežna večina Slovanov. Pri vsaki priliki nam je treba mladino navedi k učenju, najprej srbo-hrvaščine — najlepša prilika k temu je učna slika Ciril in Metod, ki se obravnava lahko več ur — nabavljati je srbo-hrvaških knjig, jih širiti med ljudstvom, od srbo-hrvaščine je preiti k bolgarščini in ruščini, nato se po brigati za Čehe in Poljake ter njihovo slovanstvo. Najhitreje in najboljše se da privaditi nam še sicer tujim, a sorodnim jezikom z marljivim čitanjem tujih leposlovnih knjig z vsebino, ki je dotičniku znana iz slovenskih knjig in spisov. Najgotoveje se da privaditi tujim jezikom, ako se poda dotičnik,

ki je že precej več dotičnega tujega jezika iz knjig, sam med iste tuje ljudi, kjer naj pridno občuje ne samo z naobrazenci, nego tudi s prostimi seljaki. Razumeva se, da je k temu treba zadostnega prostega časa in truda, a kar je najobčutljiveje — denarja. A v dosego tako vzvišene smotra naj bi pomagala vsa slovenska društva s primernimi podporami, z medsebojnim posecanjem v počitnicah itd. Dotičniki naj bi potem v domačih društvih poučevali tovariše, ti potem doma mladino dotlej, da bi postalo znanje vsaj jugoslovanskih jezikov v besedi in pismu last naobrazenejšega prostega ljudstva. (Dolge.)

Razširjena po vsem svetu, rpi narodih vseh jezikov in dežel je že 23 let Kathreinerjeva Knelpova sladna kava.

Billioni rodbin pije Kathreinerjevo kot vsakdanjo pijačo za sajtrk in malico.

Kaj bi li moglo bolje pričati za dobro kakovost, fin okus in cenost tega najboljšega kavnega nadomestka in dodatka?

J. PAHOR:

Narodnost in liberalizem.

(K diskusiji.)

(Dolge.)

II.

Kako je z nami? Slovenci smo le narodnost (nacionaliteta). Nismo imeli še lastne države, nismo imeli tekom zgodovinskih vekov lastne politične in gospodarske enote in nimamo tudi danes tega cilja in volje k njemu. Saj so še glasi, da bi dosegli narodno avtonomijo, tako boječi v naših burzovskih strankah, ki so bile še vedno pripravljene prodati vsak višji cilj za efemerne provincialne ugodnosti, da se smatrajo spriči naših močvirnih političnih razmer slične zahteve že za vevlačnjske. Da, celo naši zadivljeni taborski politiki so imeli več smisla in poguma in še posebno več nesebičnih nagnen, kot jih danes najdemo; že davno je proč z zedinjeno Slovenijo, in še spomin na njo je zbledel. Kaj bi nam dala narodna samouprava, če pomislimo, kako šibki in v teku stoletij oslavljeni so politični instinkti našega ljudstva, ne moremo reči; vendar bi bil silen korak naprej, če bi imeli svoj enoten ljudski zastop, ki bi ne mogel biti ravno najreakcionarnejši, če pomislimo, kakšno družabno strukturo imamo. Je pa politična resnica, da je v nizkih plasteh kmetiški element konservativen. — Če bi imeli dalje obširen vpliv na ljudsko, strokovno šolstvo, na učne načrte, šolske knjige, kjer smo danes potisnjeni kot narodnostna individualiteta popolnoma ob zid, če bi imeli končno odklanjalno pravico glede urad-

Fribourgu.

ki smo si ga hoteli ogledati zaradi znanih visečih mostov.

Fribourg se deli v zgornje in spodnje mesto na bregovih reke Saane. Čez spodnje mesto in Saano je velik most na žicah (grand pont suspendu) 264 m dolg in 51 m visoko nad reko. Visi na šestih vrveh, ki so spletene iz 1056. žic. Po mostu vozijo tudi s težkimi vozovi, da kar škriplje in poka. Počakali smo, da je voz zopet došel na cesto in tedaj smo jo šele udarili čez. S strahom smo gledali v dolino, v mislih, da se lahko vse skupaj podere. Srečno zopet na česti korakamo dalje in prišli na drug tak most, ki je 75 m nad reko in 180 m dolg (Gotteron-most).

Ogledali smo si še večje zanimivosti mesta kakor cerkev, rotovž, katoliško univerzo in ostanke starega mestnega obzidja.

Po obedu smo bili zopet v vlaku. Vso pot smo občudovali na levi gorovje Jura, na desni Bernske planine. Po enourni vožnji smo dospeli v glavno mesto Švice. (Dolge.)

je 20 m širok jarek, čez katerega drži most k vhodu. V pritličju stolpa so majhna vrata, skozi katera so spuščali jetnike v strašno globočino.

Ker je jelo solnce zahajati, smo se napotili proti postaji, od koder nas je prinesel parobrod zopet v Lausanne.

Večkrat smo se še ozrli na prekrasno okolico: lepo sinje jezero, ob robu temni grad in v ozadju sivi vrhovi gore Dent du midi. (3185 m).

Pri večerji smo se prav dobro zabavali. Gospodar je prisedel k nam in pripovedoval o lepih švicarskih krajih. Seveda, znal pa ni niti ene nemške besede, mi pa slabo francoski. Vkljub temu smo se še precej dobro razumeli in robili tudi roke h govoru.

Zjutraj 8. oktobra smo že zopet v vlaku, ki se spenja vedno višje in višje nad jezerom. Še zadnji pozdrav rajskemu svetu, in obrnili smo se v hribe. Peljali smo se mimo Romont, srednjeveškega mesta z gradom, ki je bil nekdan last burgundskih kraljev. Od tukaj drži železnica v Bulle, sedež sirarstva. Povedeti uri smo izstopili v